№ 18., 1924/25. 4 29. XII. 1924

Културно наслеђе Србије

COMOEDIA

Marija Vera, dramska prvakinja Narodnog Gledališča u Ljubljani i prij. član beogradskog Narodnog Pozorišta, u ulozi Judite.

Марија Вера, драмска првакиња Народног Гледалишта у Љубљани и прећ. члан београдског Народног Позоришта, у улози Јудите.

Comoedia излази сваког понедеоника. Главни уредник Никола Трајковић. Представник „Илустрације“ у редакцији Никола Б. Јовановић. Власник Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

Музичка хроника

Концерт гудалачког квартета Амар=Хиндемит

Тај одлични, јединствени гудачки квартет, чије је главно обележје и главна заслуга срчано и деликатно гајење нове и најновије музике, чули смо први пут 21. децембра о. г. у Нар. Позоришту, са великим задовољством и искреним дивљењем. Четири музичара који уливају највеће поштовање својом непогрешимом техничком виртуозношћу, али који одушевљавају и, просто, освајају отменошћу, дубином и усрдношћу свога уметничког схватања и драгоценом, особеном душевношћу своје интерпретације. Свирају прецизно и најсагласније, као да један човек свира на једном инструменту; то је лепо и импозантно, али, најзад, ипак, само ствар рутине или, рецимо (пошто се ради о Немцима) дисциплине; али у њиховом свирању као и да се испољава једно једино осећање, једна једина воља, једна једина душа; то је већ нешто много лепше и много више.

Прва тачка концерта био је Моцартов квартет у А дур-у у чиме су уметници хтели — и успели — да докажу да су им јасне и сунчане висине класичне музике исто тако приступачне као и узбудљиве дубине и вртлози модерне свирке. Извели су Моцартов квартет са једном непомутљивом ведрином и лаком грацијом као да нису имали ни слутње о свему оном што је дошло после Моцарта. Свакако је следећа тачка, Равелов квартет у F dur-у дејствовала са изненадношћу најјачег контраста, обелодањујући нам, напрасно, вибрантну модерну осећајност свирача која је тек у жарким и духовитим сонорностима француског мајстора нашла своју праву храну и — своја крила.

Трећи комад био је једна потпуна новост: Квартет Опус 32. од г. Паула *Хиндемита* (свирача виоле) који се овом својом композицијом оверио као један музичар од дубоког и изванредно свежег и оригиналног надахнућа. Једна чудесно бојадисана и ритмизирана полифонија — час плаха и бучна, час сетна и сањалачка (сопамбилска!) — у којој се примамљиво испољава једна страсна и пребогата модерна душевност. Нарочито је други део („Врло лагано“), са својим дивним опојним лиризмом учинио најјачи утисак на целу публику. Уопште је тај Т. Хиндемитов квартет био и најбоље одсвиран и најбоље примљен.

На крају смо добили да чујемо још и један куриозитет: један „квартет у четврттонском систему“ од А. *Хабе* који је звучио доста чудно и кога је публика само из учтивости према свирачима примила са мало ироничним чућењем и осмејком.

Али се, најзад, и после те музичке шале заорио, поновљ, онај исти озбиљни и искрени аплауз којим је публика (наша најбоља, најозбиљнија музикална публка) кроз цео матне славила квартет Амар-Хиндемит.

Тодор Манојловић.

Мале вести

Нушићево вече у београдском „Станковићу“

Музичко Друштво »Станковић« приређује 3 јануара 1925 године, у својој сали музичко вече у почаст свога председника г. Нушића. Г. Нушић ће те вечери, одржати једну конференцију која ће бити као усмени наставак његове »Аутобиографије«. Дворана ће бити декорисана његовим карикатурама.

Гостовање Новосадског Народног Позоришта у Београду

Драма Новосадског Народног Позоришта гостовала је у среду 24 о. м. у Манежу, са комадима »Соба бр. 6« од А. Чехова и »Смешне Прециозе« од Молијера.

Оба комада су била у режији г. Верешчагина. Главне улоге су изводили гг. Спасић, Димић, Верешчагин, Величковић и Лазаревић и гђе Кранчевићка, Кучера и Јовановић.

Декор за „Смрти Мајке Југовића“

У прошлом броју „Comcedie“ под скицама декора за репризу Војновићеве »Смрти Мајке Југовића« стављено је погрешно да су оне од г. Жедринског, позоришног сликара.

Скице декора су од г. Загородњука, а скице костима од г. Жедринског, позоришног сценографа.

Чехословачка

Прослава четрдесетогодишњице Народног Дивадла у Брну

Недавно је прославило четрдесет година од свога постанка Народно Позориште у Брну (Чехо-Словачка). Овој значајној прослави присуствовао је из Београда као делегат београдског Народ. Позоришта и Удружења Глумаца г. Властимир Богић, члан Београдског Народног Позоришта.

Народно позориште у Брну има сличну историју са нашим позориштем у Београду: четири деценије културног и националног рада, ометано од немачких власти и у рђавим материјалним приликама.

Galovićeva „Mati", koju su izveli učenici Zagrebačke Glumačke Škole. || Головићева „Мати", коју су извели ученици Загребачке Глумачке Школе.

— Atelier „Tonka", Zagreb. —

Galovićeva „Mati", koju su izveli učenici Zagrebačke Glumačke Škole. || Головићева „Мати", коју су извели ученици Загребачке Гуумачке Школе.

— Atelier „Tonka", Zagreb. —

Прослава је трајала три дана. Првог дана у позоришту свечана представа драме, на којој је говорио са позорнице г. Богић, после чега је предао један огроман венац са тракама и написом: Народно Позориште у Београду — Братском Позоришту у Брну. Говор г. Богића био је поздрављен френетично. Сутра дан, пре подне, била је Свечана Академија у позоришту. Присуствовали су делегати из целе Чехословачке, из иностранства само наш делегат. г. Богић је говорио на академији о утицају чешке уметности на нас, и одао је хвалу Чесима. Сутра дан је прославила Опера. Певана је »Либуша» од Сметане. Карактер целе свечаности био је искључиво националан, и она је била као триумф победе у борби противу Немаца.

Нарочито је поздрављен од свију осталих делегата, наш делегат г. Богић, јер је он био једини делегат из словенских земаља. Остала позоришта послала су само поздраве. *х.*

Гостовања

Гостовање загребачког балета у Сарајеву

Ускоро ће у сарајевском Народ. Позоришту гостовати познати балет загребачког Нар. Казалишта, на челу са г-ђом Фроман, истакнутом нашом балетском уметницом.

Гостовање новосадског Народ. Позоришта у Београду

24. овог месеца гостовала је у београдском Манежу Драмска трупа Новосадског Нар. Позоришта, са занимљивим комадима „Соба бр. 6" од А. Чехова и „Смешне прециозе" од Молиера, обе у режији г. Верешчагина. У првом комаду истакли су се нарочито г. г. Спасић, Берешчагин, Хаџи Динић, Живановић и Н. Јовановић. У другом, поред гђе Кучере и г. Лазаревића истакао се особено г. Д. Величковић који је један несумњиви таленат, а и остали су сви били у складу.

Ускоро ће новосадска драма опет гостовати у београдском Манежу. Тако на другом гостовању даће „Грађанина као племић" од Молиера и на трећем гостовању модерну драму „Лето од Шрамека.

Новосадско Народно Позориште

Две премиере

Обих дана са успехом изведена је у Новосадском Народном Позоришту комад Пјера Лујса и Пјера Фрондеа *Жена и њена играчка* у режији гђе А. Лескове.

Улогу Конче Перес играла је гђа Лескова. Благодарећи рутини гђа Лескова је успела да ову нијансирану младу Севиљанку да с темпераментом. Улогу Дон Матеа Диаса играо је г. Веснић. Остале

улоге биле су у рукама г. г. Величковића, Љ. Стојчевића, С. Јовановића и г. гђе К. Цветковић, Кранчевић и Кучере.

*

Са пристојним моралним и материјалним успехом давана је и премијера оперете *Мадам Помпадур*. Насловну ролу играла је са великим успехом гђа Штефа Полић као гост. Секундирао јој је с доста успеха г. Клеменчић у улози Калико, и г. Писек у улози Renea. С њима су се истакли гђа Оливјери — Илић и г. г. Васић, Величковић и Оцић.

*

У новој режији спремају се Флорентински Шешир, Грађанин као племић, Лаж и Лето.

Сарајевско Нар. Позориште

»Врачара«

Стара, и некада тако популарна на београдској и новосадској позорници оперета „Врачара" са музиком од Јенка, дата је у току прошле недеље у сарајевском позоришту.

Ова Оперета са чаролијама, ђаволима и анђелима, циганима и врачарама — била је некада а и сада душевна храна суботној и недељној публици сваког позоришта, па и сарајевској.

Истакли су се сви глумци, јер овакви комади „сами се од себе играју". Гђе Кешељевићка и Хрвојић били су награђени заслужним аплаузом. Од господе истакао се г. Цветковић као врло симпатичан „чика". Сценарија и режија добри.

Јужна Србија

Битољско Позориште

На крајњем нашем Југу, удаљен од свих културних центара наше Отаџбине, град Битољ, ради и на позоришној уметности. Заузимањем Одбора Грађанског Позоришта, основано је овде пре неколико месеци стално Градско Позориште. А да оно напредује, то доказују и сами комади, који се овде са успехом дају.

Пре десетак дана дате су две премијере, које заслужују највећу похвалу. То су: »Кармен« и »Париска Сиротиња«. Пре свега треба рећи, да се »Кармен« давала као драма с певањем. (По Бизсовој опери, написао Карл Фридрих Витмен). Кармен је играла г-ђа Харитоновић, а Ескамила г. Матић. (Само су они певали!) Г-ђи Харитоновић није довољно одговарала улога, јер она није за оваке креације. А на супрот; г. Матић је био врло добар. Његов глас има у себи нечег привлачног, лепог. Дон Жозеа је играо г. Хет на један доста добар начин. Сцен , када убија Кармен — пред циркусном ареном — извео је добро. Режију је водио г. Динуловић, редитељ Бит. Позоришта.

Branislav Nušić, naš proslavljeni komediograf, vratio se sa putovanja po Kraljevini, u kome je prošao sva ona mjesta koja su proslavila njegov jubilej četrdesetogodišnjice. Snimljen je pred beogradskim pozorištem, dok izjavljuje novinarima da se ponova povlači u mir, da piše novu komediju „Gospodja Ministarka"

Бранислав Нушић, наш прослављени комедиограф, вратио се са путовања по Краљевини, у коме је обишао сва она места која су прославила његов јубилеј четрдесетогодишњице. Снимљен је пред београдским позориштем, док изјављује новинарима да се покова повлачи у мир, да пише нову комедију „Госпођа Министарка".

— Снимак В. Гођевца, Београд. —

Ana Vrbanić, prvakinja beogradske Drame, koja igra ulogu Majke u Vojnovićevom pjevanju „Smrt Majke Jugovića".

Ана Врбанић, првакиња београдске Драме, која игра улогу Мајке у Војновићевом певању „Смрт Мајке Југовића".

Друга премиера — као што смо рекли — била је »Париска Сиротиња«. И она је изведена добро, с обзиром на поделу улога, режију и игру глумаца. Главни интерпретатори играли су доста добро. Вилбрауна је играо г. Живановић. У осталим улогама гг. Матић, Вукомановић, Аћимовић, Кандић, били су у штимунгу. И овај је комад дат у режији г. Динуловића.

Као што се види Битољско Позориште ради енергично, а свој максимум даће у новој згради, која ће ускоро бити готова.

Промена управника. Досадашњег управника Бит. Позоришта, г. Анђелића — који је дао оставку — заменио је г. М. Петровић, управитељ Државне Трговачке Школе. Ј-ић.

Дилетанти

Ђачка Дилетантска Група у Велесу

Пре три четири недеље основана је у Велесу од гимназиста дилетантска позоришна трупа, под иницијативом професора гг. Дошена и Ђорђевића.

После одласка Лазићеве позоришне трупе у Битољ, Велес је остао без позоришта, и ова група младих људи у многоме ће попунити ову празнину и оживети учмао дух велешке омладине.

За организовање ове трупе треба нарочито захвалити г. г. Дошену и Ђорђевићу, професорима гимназије, што су у више махова истицали и наглашавали потребу једне такве дружине, која би радила на интелектуалном и уметничком развићу Велеса.

Изабран је позоришни одбор у који су ушли ови ученици: Бане Андрејевић, Андо Трајковић, Богданка Кушевић, Шоптројановић и Тодор Крајничанац.

Прва представа биће ових дана. Даће се »Покондирена Тиква« од Стерије. Б.

Почетци руског позоришта

Данас када се цео свет диви руском позоришном генију, благодарећи нарочито успеху Художественог Театра, није без интереса бацити један поглед у прошлост, у прве дане руског позоришта.

Нетачно је мишљење да средњевековна Русија није знала за позоришну уметност. Имала је и она ту врсту уметности на својим вашарима и трговима, а и у црквеним портама. Дакле, знала је за *фарсе* и *мистерије*, као Француска и Немачка, на пример.

Али и ако су ови почетци руског позоришта били без сумње пренети из Европе, ипак они су врло рано добили чисто своје локално обележје: укус, веровања и остало, утицали су већ на оне најраније комаде који су играни.

Први глумци *мистерија*, нису били други до разни калуђери и хаџије који су враћајући се са Христова Гроба, у црквеним порта-

тама пред народом, причали и препричавали оно што су видели или чули.

Временом уверивши се да их народ жељно слуша и добро помаже, они се удружише по двоје, троје и више њих и тако посташе прве позоришне трупе, које и ако су играле само религиозне сцене и дијалоге, ипак су имале све карактере једне врло примитивне позоришне трупе. Они су имали чак и нарочите костиме у којима су играли. Тако и данас су још сачуване разне мантије по којима су извезени крстови свију величина, или пришивене морске шкољке разних облика и разне друге амалије са пута на Исусов гроб. Затим зна се за њихове „патарице“ од гвожђа у облику пастирских штапова.

Зна се поуздано да је већ у десетом веку, у ондашњој републици Великог Новгорода, и на југу, у Кијеву, колевци руског хришћанства, постојао обичај да се о извесним празницима као на пример о Божићу, Ускрсу и т. д. дају народу представе, у којима су се представљале сцене из живота светаца, са личностима из митологије, скандинавске на северу, и словенске на југу.

Млади људи играјући све чешће, и поправљајући и допуњујући стално своје монологе и сцене које су имали играти, временом створише читаву усмену руску драмску књижевност, потпуно оригиналну, према месним и локалним обичајима, веровањима, празноверицама и потребама. Тако посташе чувени типови сачувани до скорих времена у широким масама: Кум-Буфон, Кума, Цар Крваво Сунце, Воденичар вештац, Баба-Јага, врста вештице са ногама од скелета, која станују у дну шуме, у кућици која има пачије ноге, и која летећи весла једном метлом, тако да у исто време брише траг куда је прошла. Затим, тип Домовој, зли домаћи дух, Леши, зли дух шуме. Воденој, зли дух воде, и т. д.

Али само два века доцније од епохе у којој се овако играло. у Русији култура почиње да нагло напредује, под утицајем западне Европе. Тада, преко Пољске, Литваније, али нарочито преко Украјине, преко многих католичких манастира, култура Запада почиње да се увлачи.

Тада у чувеној еклезијастичкој академији, основној 1589 године, образују ученици прво народно позориште. И ови студенти одлазе у народ, и на јавним трговима рецитују „прологе, басне, наравоученија“, којима додаваху да би их народ боље разумео представу „Вартепа“. То је иста она верска игра која је и у нас позната под истим именом, само што је руски „Вартеп“ имао још неке личности које у нас не постоје.

У централним провинцијама Русије, око Москве, никаква врста спектакла није било до почетка седамнаестог века, али постојале су неке нарочите црквене службе, са симболизом и акцијом врло драмском, и чији је циљ био да утиче на очи и фантазију некултурне масе,

Немац Флечер, који је путовао кроз Русију и бавио се у Москви од 1588 до 1590 године, пише у својим мемоарима да је присуствовао тако једној верској представи на којој је био и сам

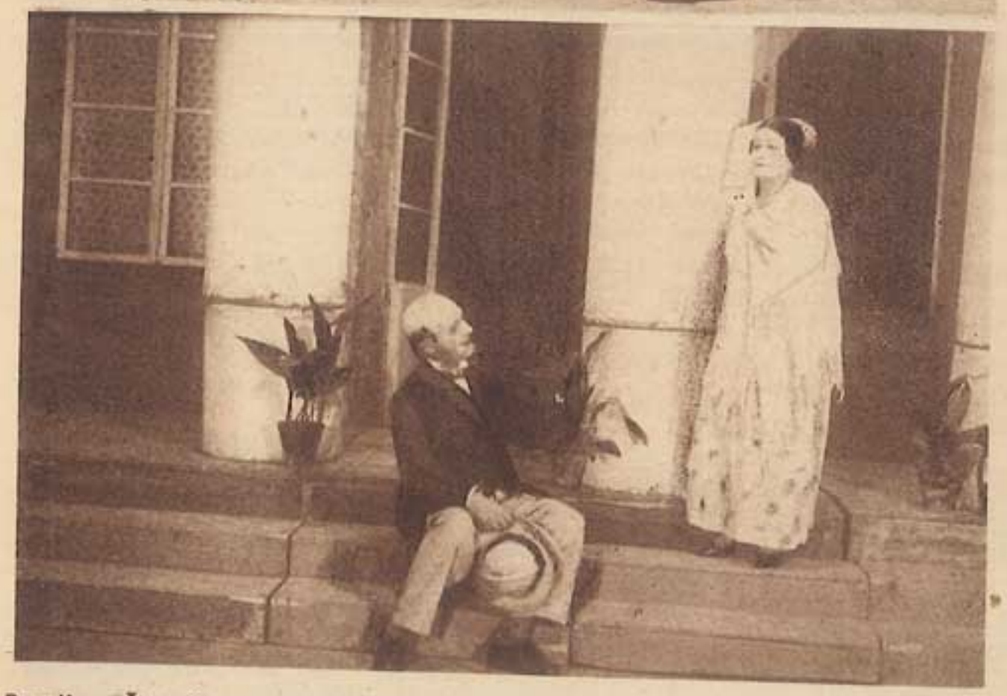

Premijera Čehovljevog „Ivanova" na beogradskoj pozornici: 1. Dobrica Milutinović i R. Plaović u ulogama Nikolaja Aleksijevića Ivanova i lekara Ljvova; — 2. Mara Taborska kao Ana Petrovna, rodj. Sara Abramson, i B. Nikolić kao graf Šabeljski, ujak Ivanova.

Foto „Venus", Beograd (Kralja Milana ul.).

Премијера Чеховљевог „Иванова" на београдској позорници: 1. Добрица Милутиновић и Р. Плаовић у улогама Николаја Алексијевића Иванова и лекара Љвова; — 2. Мара Таборска као Ана Петровна, рођ. Сара Абрамсон, и Б. Николић као граф Шабељски, ујак Иванова.

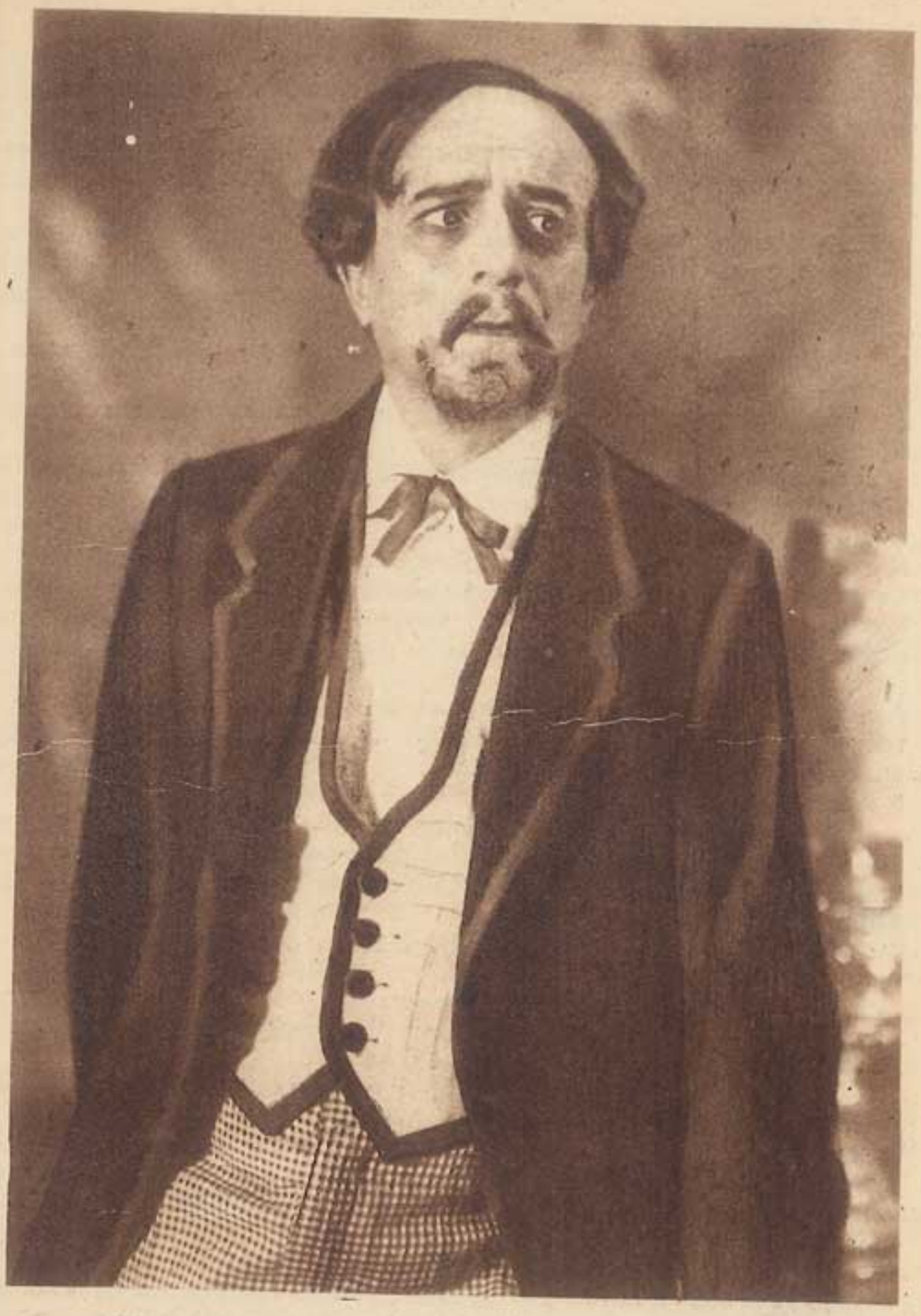

Dobrica Milutinović kao Nikolaj Aleksijević Ivanov u istoimenom Čehovljevom komadu.

Добрица Милутиновић као Николај Алексијевић Иванов у истоименом Чеховљевом комаду.

— Ателье Венус, Београд. —

руски цар, и између осталог прича да је видео „једног анђела како лети до крова и затим се спушта на земљу, и то усред ватре и пламена, произведене помоћу барута".

И неки други путници тога времена, који су оставили своје мемоаре, говоре да су видели у Москви разне „ђаволске представе".

Али прво право позориште створено је настојањем једног од најинтелигентнијих и најписменијих људи свога времена, бојара Артамана Матвејева и његовог заштитника, таста цара Алексија, бојара Елија Милославског.

Матвејев је основао у Москви први неку врсту конзерваторијума, на коме је глумац Јоган, кога је Матвејев довео нарочито из Немачке, учио двеста московских младића како ће играти комедију.

Дошавши у Москву у јесен 1673 године, Јоган је први у Русији добио дозволу да разоноћује концертима цара и његове званице. Први концерт био је 21 октобра 1673 године, у вече, за време вечере. Оркестар који је направио нечувен успех код свију, имао је само једну хармонику, неколико труба и два цимбала. Охрабрен овим успехом, Јоган замоли за дозволу да игра пред царем једну комедију. Али млади цар Алексије Михаелович, и ако врло јако заинтересован овом понудом јер никада дотле није гледао комедију, дуго се решавао да је одобри, бојећи се протеста од црквених кругова. Тек по одобрењу митрополита, цар пристане и 2 новембра 1673 била су дата два комада „Асијерис и Естира" и „Како је Јудита одсекла главу Холоферну".

Цару се толико допала ова прва представа да је неколико дана доцније морала бити поновљена. Овога пута присуствовала је и царица, породица царева и дворске даме, јер су на првој представи били присутни само људи.

Од овога времена позориште је на рускоме двору почело напредовати нагло.

Две године доцније, 1675, појави се у Москви и први балет, звани „Орфеј", који је већ имао масу сценских трикова и смисао за режију.

У то време обично се за једну представу давала једна трагедија и балет за време одмора. А бивало је да често и извесни жонглери и „вештаци" занимају цара за време међучинова. Представе су трајале необично дуго. Тако зна се да је једна представа, од 21 фебруара 1675 године, почела у пет часова увече а трајала до три сата изјутра.

Један од првих писаца комада био је владика Симеон Полоцки, учитељ најстаријег царевог сина. Овај је писао комаде моралне и историјске садржине ради поуке царевих синова. Његов комад „Алексије, божји човек" мистерија имитована по неком пољском комаду, била је прва која је играна на руском језику и од глумаца — ђака са Јогановог конзерваторијума. Од овог времена позориште се развијало, лагано и сигурно, али искључиво за двор и оне који су имали право да у њега долазе.

Морало се чекати око петнаест година док није Петар Велики дошао на престо 1689 године, који је први учинио да „позориште изађе из унутрашњости двора на јавни трг града". Већ тада Петар Велики осећао је да позориште није само обична забава, луксуз богатих, већ национална потреба.

И 1701 године, бавећи се у Воронежу где се градио први руски ратни брод, млади цар се упозна са Мађарем по пореклу, Јоном Сплавским, морнарским капетаном и бившим глумцем, и њега пошаље у иностранство да му регрутује „прву групу комедијаша".

Овај Сплавски пронађе у Данцингу неког Кунста, директора једне путујуће трупе, и ангажује га за две године. Када су дошли у Москву покаже се да нема погодне зграде. Цар онда потпише указ „да се одмах сагради зграда за позоришне представе у Кремљу, са леве стране од вратница цркве Св. Николе". Али надлежни чиновници, неки начелници „старога кова" нису хтели да се позориште ту диже, већ јаве цару да је то место претрпано остацима старог двора. Онда цар одреди друго место, али и овде не би подигнуто из истих разлога.

Ипак 1702 године прво јавно позориште у Русији би готово, истина од дрвета, али довољне величине. Имало је у дужину 45 метара, двадесет ширине и петнаест висине. Могло је у њега стати хиљаду гледалаца.

25 децембра 1702 на Божић, би отворено ово позориште. Присуствовао је свечаности и сам цар.

Први комад био је „Александар и Дариус" од Кунста. Друга представа била је Молијеров „Уображени болесник". Тако је почет и модерни репертоар онога времена.

Осамнаести век много је учинио да се у Русији позна Европа. Поред науке и осталих уметности, које су врло брзо у Русији нашле плодно земљиште за своје резвијање и глумачка уметност је за два века дошла до савршенства Художественика и драмска књижевност до Чехова.

Рубрика за несрећне

Интересантна историја једног писца

Ту скоро је у Чикагу умро у својој 58 години живота амерички драмски писац Франк Бакон.

Тај Бакон био је један дугогодишњи несрећни и непознати глумац малих америчких путујућих позоришта. У несташици другог посла, није само једном прелазио у циркусе, где је играо обичног кловна, а често је напуштао потпуно »уметност« и примао се обичног радничког посла на плантажама. И тако је животарио читавих тридесет година. Али нешто раније од 1918 године, њему паде на памет да напише једну комедију, и он то учини.

И оно, у што ваљда ни он није веровао догодило се. Његова комедија, послата анонимно једном приватном позоришту у

Izvođači Beethovenove „Missae Solemnis“: Hrvatsko pjevačko udruženje „Lisinski“ i Zagrebačka Filharmonija. Soliste (sjede, s lijeva na desno): gđja Gjungjenac (sopran), gđja Pospišil (alt), g. Baranović (dirigent), g. Rijavec (tenor) i g. Lesić (bas).

Изводиоци Бетовенове „Missae Solemnis“: Хрватско певачко удружење „Лисински“ и Загребачка Филхармонија. Солисте (седе, с лева на десно): гђа Ђунђенац (сопран), гђа Поспишил (алт), г. Барановић (диригент), г. Ријавец (тенор) и г. Лесић (бас).

— Atelier „Tita“, Zagreb. —

Њујорку, би примљени и стављена на сцену у јесен 1918 године Пошто се он одмах представио управи позоришта, би њему дата главна улога у комедији.

И сада долази најлепше. Тај комад је учинио толики успех у Њујорку, да су је морали давати сваки дан по два пута, поподне и увече, и увек пред »пуном кућом«.

Што се тиче прихода могу се замислити, када кажемо цифру да је само Бакон на име тантијеме за свој комад и за своју игру примио до краја 1923 године око 3 милиона и 200 хиљада долара, што чини по данашњем курсу око две стотине милиона динара. Тако је сироти и дуго непознати Бакон нашао своју срећу, и ако нешто доцкан у 58 години живота.

Али где је срећа, ту је и несрећа!

Његов заморни посао који је водио читавих шест година непрестано, без дана одмора, толико га је исцрпео да је пре два месеца сироти (или богати, како хоћете!) Бакон — умро!

Али имао је ту сатисфакцију, да је умро као најбогатији амерички глумац.

Анегдоте

Која је глумица прва летела...

Мало се зна данас да је покојна Сара Бернар била прва глумица која је летела.

Било је то за време светске изложбе у Паризу 1878 године. Са њоме је летео и аеронаут Жирар и принц Луј-Наполеон. Путовање се извело без икаквог аксидана, али чим је сишла би кажњена од управе Француске Комедије, чија је била члан, са хиљаду франака, што је као чланица тога позоришта смела да лети без дозволе управника, јер је истога вечера имала да игра неку главну улогу, а да јој се догодило ма штогод представа би морала бити одложена.

Због тога је Сара Бернар дала оставку на своје чланство у Комедији, да се у њу врати тек неких петнаест година после.

Цена једног уметничког дела

За време чувене премиере „Ернаниа“ од Виктора Ига, која је начинила толику буку у књижевним круговима тога времена, ондашњи познати париски књижар Мане, на крају четвртог чина потражи на позорници Виктора Ига да са њиме говори. Када га је нашао, обоје изађу напоље, под аркаде позоришта, и ту издавач понуди писцу 6000 франака да може издати ово дело.

Виктор Иго, који тога тренутка није имао више од 50 франака у џепу, пристане, и њему би одмах, док се у позоришту играо пети чин, исплаћена понуђена сума у једној оближњој кафани.

Славне љубави

Како је велики Корнеј почео да пише

Недавно је изашла из штампе једна књига која говори о првим покушајима великог француског писца трагедија Пјера Корнеја. У њој се живо износи како је овај доцније класични писац француски почео да пише своје величанствене трагедије.

Пјер Корнеј живео је у своме месту рођења, Руану, старој вароши на Сени, и ретко је долазио у Париз. Ту је он у младости био адвокатски писар, а доцније адвокат, док га Мазарен није увео у Академију, као једног од првих њених чланова, јер је она баш у то време била основана.

Можда Корнеј никада не би ни почео да пише да некако око 1629 године не прође и задржи се у Руану једна путујућа позоришна трупа, коју је предводио познати ондашњи глумац Мандорн. Корнеј је гледао редовно представе овога позоришта. И како нам сада податци говоре, он није посећивао то позориште због самих представа, већ због једне младе и лепе глумице.

Да би се њој могао приближити и стећи симпатија, било му је потребно нешто нарочито што није могла остала публика која је облетала око глумице. Али сиромах Корнеј није имао баш ништа: нити је био племић ни богат, а глумац није могао бити — и ако је и на то помишљао — јер је имао велику породицу, коју је требало издржавати, и која је живела у буржоаском духу, далеко од помисли да им син оде у глумце, који онда нису имали никаква права у друштву.

И Корнеј се реши најзад да пише. Док је трупа Мондоријева била у Руану, он напише своју прву трагедију »Мелита« и преда је Мондорију баш на самом поласку трупе за Париз. Мондори је прочита и прима. Тако се Корнеј приближио оном коме је хтео, а и неслућен започео сјајну епоху француске класичне трагедије.

И ако већ стар, славан и богат, Корнеј је још једном имао сличну авантуру: заљубио се опет у једну младу глумицу. Том приликом, исмејан од ње, јер је она предпостављала више младе људе шесетогодишњем — и ако славном — Корнеју, он је написао оне своје познате стихове »станце«, у којима прориче на дирљив начин »да и она, и ако сада лепа и свежа, када буде имала његове године, неће ништа боље изгледати од њега.

Наше глумачке анегдоте

Жапчев наступ

Припреме за свечано отворење орфеума „Елдорадо“ (раније Позоришна Кафана) у Београду биле су довршене. На дан отварања одржала се у поменутом локалу проба уметника и уметница који су имали то вече започети рад.

Titto Strozzi kao dr. Keržencev u Andrejovljevoj „Misli“ (u I. i u IV. slici).

— Atelier „Tonka“ Zagreb. —

Тито Штроци као др. Керженцев у Андрејевљевој „Мисли“ (у I. и у IV. слици).

Posljednja snimka glasovite bečke glumice Leopoldine Konstantin u ulozi Marije Stuart.

Последњи снимак познате бечке глумице Леополдине Константин у улози Марије Стуарт.

Нас неколицина чланова Београд. Народ. Позоришта, уз особиту протекцију, смели смо присуствовати овој проби. Након пробе, уметници и уметнице седоше за један сто са директором и неким „обожаваоцима“, док су чланови оркестра спаковали своје инструменте и отишли. Само је у једном углу остао контрабас.

Пошто је за ово време наше друштво прешло на пиво, то је требало појачати касу. Наш друг (сада покојни), звани „Опскуриус“ устаде и оде до позоришног благајника.. — Након мало времена ето га са задовољним и насмејаним лицем. „Аконта“ до до душе није било... Али... донео нам је нешто друго што је у џепу сакривао особитом пажњом. Он нам намигну и неопажено се одшуња до „контрабаса“, код кога је дуже времена нешто тајанствено радио. Наслућивали смо, да ће ту бити по среди неки виц.

Од првих гостију у вече, било је наше друштво и то за истим столом, крај позорнице. У одређени час даје се знак. Пажња публике, која је до последњег места напунила дворану, свраћа се на позорницу. Завеса се диже. Прво се појављује нека орфеумска певачица, да пева неки бечки валцер. Музика почиње врло темпераментно.

Али услед силног вибрирања у контра-басу, већ у трећем такту предигре разлеже се дзораном здвојан: У-вр, ке, ке, ке. ке! У-вр ке, ке, ке... Био је то огроман жабац, којег је „Опскуриус“ угурао кроз отвор у контрабас, који је крекетао тако очајно јако да је надјачао оркестар. Певачица пренеражено погледа у публику, и без обзира побеже са позорнице, а контрабасиста зграби свој инструменат за врат, па осетив да у њему нешто живо скаче, тресну њиме о земљу. и стругну кроз врата на улицу.

У локалу наста граја и гужва, из које се ми полако извукосмо бришући сузе — од смеха.

Д. М. III.

Intimne teaterske zgodice

Dragi gosp. uredniče! No, kako ste prošli s mojom prvom odveć intimnom zgodicom? Nije li možda bilo vidivih posljedica? Ajde, da to danas malko popravim! Pričat ću Vam o jednom momentu, koji je naveo mladog Zajca, da se intenzivnije bavi komponiranjem na hrvatske tekstove.

Pod kraj 60-tih godina pr. vijeka ušao je Zajc medju bečke Hrvate, koji su se mnogo ponosili svojim zemljakom, najpopularnijim bečkim opernim komponistom. Članovi hrv. akadem. pjev. kluba „Velebit“ spremali su se za „Slavensku besedu“ u „Wiener Gartenbaugesellschaft“, a konzervatoristica Matilda Mallingerova, koja se pomoću izdašnih hrv. stipendija pripravljala za sjajnu svoju svjetsku opernu karijeru, trebala je da pjeva jednu pijesu po izboru i uz pratnju maestra Zajca. On joj je donio veliku ariju iz opere „Marino Fal-

lieri“. Mallingerova je tada još vrelim srcem ljubila svoj rod i dom. Kad je u pokusnu dvoranu ušao mladi pjesnik Šenoa, ona je pohrlila k njemu, pa ga zaklinjala: „Gospodine, ja ne ću da na slavenskom koncertu pjevam talijanski! Molim Vas ko Boga, prevedite mi tu ariju na hrvatski, neka se zna, da se u našem jeziku dade lijepo pjevati!“ Šenoa je bio u neprilici, kako će to izvesti. No Mallingerova, ne pitajući za njegovu neodlučnost, sjela je do glasovira, smjestila djaka-pjesnika kraj sebe, kazivala mu polako tekst, a on slagao stihove: „Preko groba plaha moja noga bludi..“ što mu je potpuno uspjelo. Zajc je od Šenoinih zvonkih stihova sa širokom zvučnom vokalizacijom bio sav ushićen, pa je kod kasnijeg pokusa umolio prisutne hrvatske djake, neka ga potpomažu svojim pjesničkim darom, pa će za „Velebit“ komponirati hrvatske zborove i napjeve. U tom krugu su tada bili djaci: Dane Stanković, Janko Jurković, Cernadak, Makanec, Kontak, Zahar, Fran Marković, a svi su u Zajca budili smisao za hrv. pjesmu. Tad je on za „Velebit“ skladao „U Boj“ (riječi Markovića), „Večer na Savi“ i „Istočna zora“ (riječi Zahara), „Kad“ (riječi Preradovića), a napose za „Slavensku besedu“ stvorio „Slavensku četvorku“ i „Hrvatsku mazurku“. Čudno! Dok je u ranoj mladosti komponirao samo talijanski, zatim isključivo njemački, to ga je jedna malena prkosna Hrvatica, koja se kasnije pod utjecajem svog junkerskog supruga baruna Schimmelpfenniga pretvorila u hrv. odmetnicu, naučila ljubiti i cijeniti slatke hrvatske stihove, koji su za pjev jednako podesni i melodijozni kao talijanski.

Antonija K. Cvijić.

Škola za „Cocote“

Jedna dobra predstava francuske komedije u kazalištu u Tuškancu.

Da kazalište u Tuškancu već dobiva svoj izradjeni umjetnički tip, dokazuje posljednja premijera Armond-Gerbidonove vanredne komedije „Škola za cocotte“. O uspjehu same predstave govori i kritika.

Tako g. Jurkas u „Hrvatu“:

Gosp. Badalić kao režiser je imao sretno veče. Umio je svakom činu dati njegove oznake, koje su se mijenjale s milijeom. Glavno mu je bilo, da mu glumci dadu ono, što dati mogu, a ne da ih sili da se uživljavaju u nešto, što im je tudje. I tako smo dobili ugodno veče i dva skladna iznenadjenja: cocotu gdje Hržić i grofa Stanislasa g. Raića, dvije odlične figure. Gdja Hržić je zapravo igrala tri razne uloge: prvi čin — Ginnete Masson, prva stepenica u uspinjanju cocote: čarna, priprosta, ali neobuzdana i zato nesposobna da trajno privuče ljubavnika. Drugi čin: Genevra već u vještim rukama grofa Stanislasa sa politurom druge stepenice, dok je u trećem činu vidimo blaziranu umornu i potpuno spremnu da preuzme tešku ulogu ministrove ljubovce. Za tu ulogu traže se uz prirodnu draž i srdač-

Prvo snimanje filma u nas: 1912 godine snimljen je u Beogradu i njegovoj okolici prvi srpski film. Motiv je iz povjesti i zove se „Karadjordje". Snimala je poznata pariška tvrtka „Pathé."

Прво снимање филма у нас: 1912. године снимљен је у Београду и његовој околини први српски филм. Мотив је из историје и зове се „Карађорђе". Снимала је позната париска фабрика „Пате".

Film „Karadjordje" izveli su članovi beogradskog Narodnog Pozorišta i vojska. Učestvovalo je oko tisuću lica. Karadjordja je igrao Milorad Petrović (na prvoj i posljednjoj slici), a turskog pašu Ilija Stanojević (na drugoj i trećoj slici). Na prvoj se još jasno vide: Ginić, R. Pavlović i pok. A. Milojević i Risantijević. Na posljednjoj je pored Petrovića i gca Vukosava Jurkovićeva.

Филм „Карађорђе" извели су чланови београдског Народног Позоришта и војска. Учествовало је око хиљаду лица. Карађорђа је играо Милорад Петровић (на првој и последњој слици), а турског пашу Илија Станојевић (на другој и трећој слици). На првој се још јасно виде: Гинић, Р. Павловић и пок А. Милојевић и Рисантијевић. На последњој је, поред Петровића, и гца Вукосава Јурковићева.

nost, još mnoge tehničke spreme, da se mogu izražajno i uvjerljivo iznijeti sve te promjene, prelazi i naučenosti. Gdja Hržić je svakom činu dala njegov ton i bit markantno i snažno. U ta tri čina je obilno opet pokazala najrazličnija svojstva svog talenta, pače neka nova svojstva, koja do sada nismo imali prilike vidjeti, očito jer ni ona nije imala prilike da ih pokaže. Gosp. Raića pak vidjeli nismo prvi put kao starijeg gospodina; gospodina, koji više ne osvaja žene, već uči druge, kako će osvajati i zadržati osvojene. Već njegova pojava i maska impresionirala je gledaoce. Raić se preobrazio. Šarmantan, ugladjen gospodin sa profinjenim manirama, kakove se ne dadu naučiti, već naslijediti, to je njegov Stanislas. I tu smo imali na jednoj strani naučene manire Ginevre u vanrednoj interpretaciji gdje Hržić, a na drugoj strani njenog učitelja manira grofa Stanislasa g. Raića. Na našoj pozornici ne možemo doživjeti glumački izražajnije glavne crte lika Ginevre i grofa Stanislasa od onoga kako su nam ih podali gdja Hržić i g. Raić. To su dvije krasne pojave, s kojima se naša glumačka umjetnost može u svakom društvu afirmirati kao zrela i svoja umjetnost. G. Raić pokazi naprijed: njemu njegova otmjenost i ugladjenost, koja se ne da podražavati, nije više cilj i svrha, on ih svjesno upotrebljava samo kao značajke likova, koje donosi na scenu. I zato možemo očekivati bogati niz zanimljivih karaktera, koje će nam g. Raić još oživljavati. Možemo biti ponosni, da naša pozornica ima de takovu rijetku silu, jer samo zaista kulturni ambijenat može iznijeti tako istančanu umjetničku pojavu. Grof Stanislas g. Raić može živjeti na svakoj i najvećoj sceni. I unatoč konstatacijama ove godine nismo još ni jedamput vidjeli ni gdju Hržić, ni g. Raića na pozornici na Wilsonovom trgu. Zašto? Zar njima više nema mjesta na tim daskama? Ili ste im možda našli jednakovri edne nasljednike? Smiješno! U kazalištu na Wilson- trgu kao da vlada osobiti duh. Kad im se netko ne svidja, bilo s kojeg razloga (umjetnički razlozi, dašto, ne odlučuju!) odbacuju ga jednostavno. Kao da je ta kuća sagradjena, da se može udovoljavati vanumjetničkim ambicijama pojedine gospode. Gdja Luma Badalić je gostovala u ulozi Amelie, kraj izvesne pozorničke spretnosti, ne može se ipak ništa pozitivno reći o njezinim glumačkim sposobnostima. Valja pričekati na još koji nastup.

Obilna publika je primila sa živim odobravanjem i taktiku i lijepo nastojanje glumaca.

Iznoseći objektivno ovu kritiku možemo objektivno konstatovati i to, da, na sreću, ne stoje neki navodi g. Jurkasa, koji bi mogli da se čine, kao da uistinu postoje. Radi se naime o zaposlivanju g. direktora R a i ć a u kazalištu na Wilsonovom trgu. G. Raiću bilo je, na primjer, već u početku sezone namjenjeno, da u kazalištu na Wilsonovom trgu igra „Erika XIV (Strindbergovog), i da vodi, u prvom redu, režiju Calderonove komedije „Gospodja Djavolica", u kojoj bi naslovnu ulogu glumila gdja Hržić. Jasno je, da je i g. Raiću, kao direktoru kazališta u Tuškancu, ponajprije na srcu „njegov" teater, u kome je on, od početka sezone, bio stalno zaposlen i kao redatelj

i kao prvi glumac, pa u stalnom živom radu imao mnogo razloga da uvijek uposli i gdju Veru Hržić, najbolju našu interpretkinju mladih ženskih uloga u mnogim stvarima koje odgovaraju umjetničkom stilu i karakteru kazališta u Tuškancu, karakteru, kome je g. direktor Raić dao izrazite crte... Drago nam je, što to možemo objektivno konstatovati.

Što sprema zagrebačka Drama

Kao prva naredna dramska premijera davat će se tragedija Gjure Dimovića B a š ć e l i k sa g. Maričićem u naslovnoj ulozi. Ostale uloge daju se u slijedećoj podjeli: Žena — gdja Hafner Gjermanović, Stara — gdja Mihičić, Car — g. Papić, Carević — g. Pavić, Mlatišuma — g. Sotošek. Ostale uloge kreiraju gg. Nučić, Marković, Petrović, Dujšin, Grünhut, Šulentić, Leljak, Matošević, Milanov, Karasek, A. M. Begović. Režiju djela vodi direktor drame g. dr. Branko Gavella.

Iza toga davat će se aktovke Miroslava Krleže „Adam i Eva" i „Michelangelo Buonarotti". U „Adamu i Evi" igraju glavne uloge gdja Vavra te gg. Raić i Dujšin. U naslovnoj ulozi „Michelangela" proslavit će 25. godišnjicu svog umjetničkog rada g. Franjo Sotošek. Ostale uloge igraju gdje Kernic, Jovanović, Vilhar, Mikulić, i gg. Papić, Maričić, Gerašić, Šulentić, A. M. Begović i Alliger. Inscenacija će biti izradjena po nacrtima g. Ljube Babića, a režiju vodi g. Dr. Branko Gavella.

U režiji g. Ive Raića sprema se premijera klasične Calderonove komedije „Gospodja Đavolica" (La dama duende prevod g. I. Velikanovića) sa gdjom Verom Hržić u naslovnoj ulozi.

Od repriza spremaju se Hauptmannov „Dabrov kožuh" s gdjom Mihičić u naslovnoj ulozi.

Kazalište u Tuškancu iznijet će kao prvu narednu premijeru Nicodemijevu komediju „Scampolo" s gdjicom Nadom Babić u naslovnoj ulozi, a u režiji g. Ace Biničkoga.

Amerikanski film

Uspjeh amerikanskog filma je uspjeh kod mase. Uglavnom nekomorni filmovi snimani su u samoj prirodi i pored dočaravanje neke akcijske jenzije one donose egzotiku krajeva, koji zadovoljavaju ono vječno romantično, što živi u čovjeku svih vremena i svih klasa. Čovjek, koji se kreće u slobodnoj prirodi, izložen najkonkretnijoj borbi, sudaren o život snažno i istinski, taj je čovjek heroj, ako u toj borbi pobjedjuje noseći jednu pozitivnu devizu u svoim čvrstim šakama; amerikanski filmski glumac može u takovoj borbi da bude toliko heroj, da zadovolji drugoj općoj sklonosti mase: kultu ličnosti; sva „opasnost", u kojoj vječno vješto balansira filmski junak, ne znači ništa drugo nego nagomilavanje atributa, koje masa veže uz

Izvedba novog velikog francuskog filma iz vremena revolucije „Scaramoucho". Navala puka na pariški dvorski teater. Danton na čelu puka u pariškim ulicama.

Извођење новог великог француског филма из времена револуције „Скарамуш". Навала светине на париско дворско позориште. Дантон на челу гомиле у париским улицама.

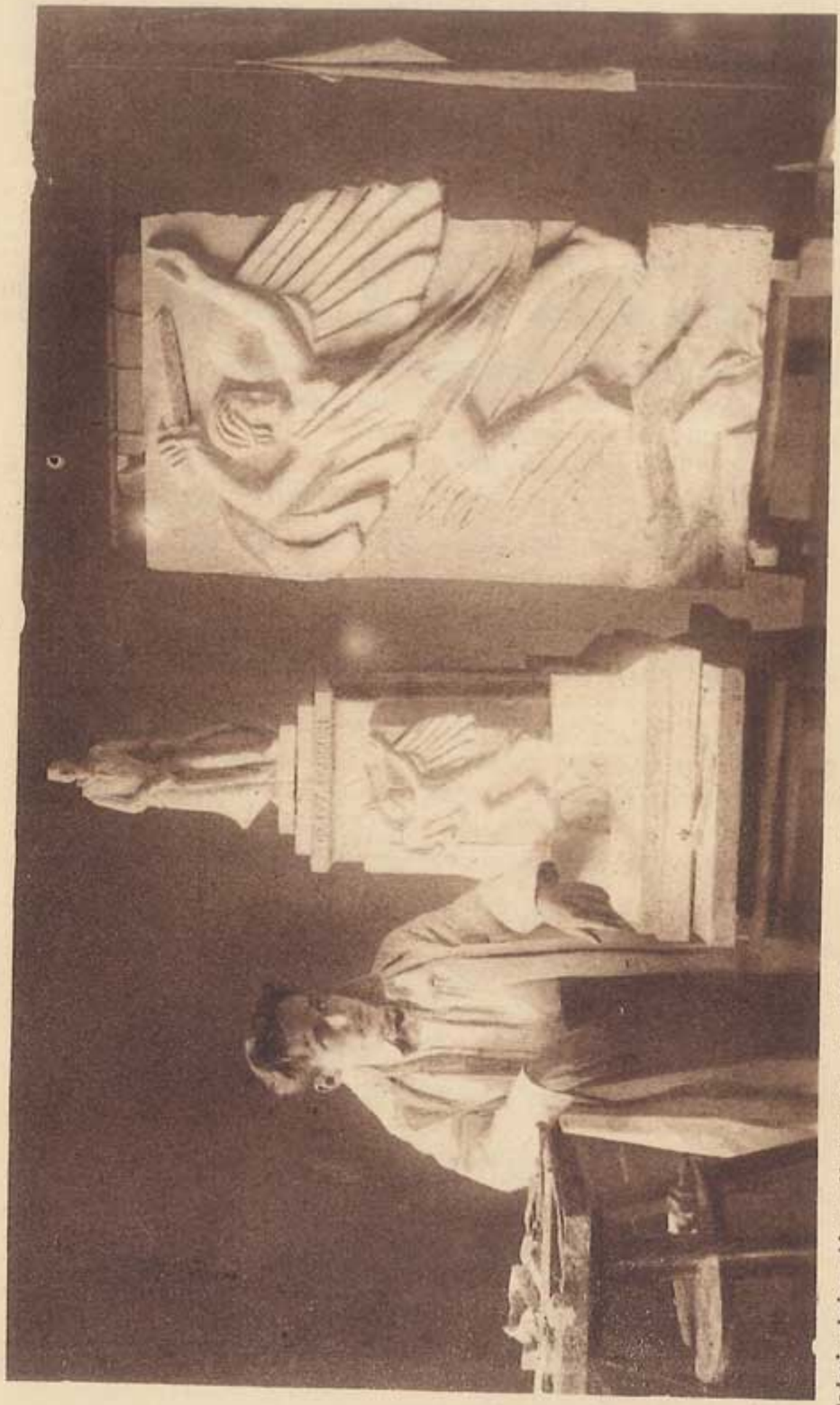

Radovi mladoga kipara M. Nedeljkovića, čiji je spomenik Kralju Petru otkriven prije nekoliko dana u Starom Bečeju: mladi kipar u svome ateljeru.

Радови младога вајара М. Недељковића, чији је споменик Краљу Петру откривен пре неколико дана у Старом Бечеју: млади вајар у својој радионици.

„jaku ličnost", koja se može „obožavati"; svi trikovi doprinose samo udovoljenju te općečovječanske sklonosti osrednjih ljudi, u koje se, pred neustrašivim dokazima pozitivnih ljudskih odlika, svi ubrajamo. Amerikanski filmski glumci izjednačuju sve gledaoce u: masu! Mi se osjećamo jedno pred tim (više ili manje lažnim) herojstvom. A stara strast za gledanjem „akcije u igri sa životima" — ta se strast zadovoljava u amerikanskim filmovima savršeno! Amerikanski je film čista akcija, koliko ova može samo da živi u takovoj viznelnoj umjetnosti, kao što je film. Intenzivnost je te akcije u tome, što je ona mozaik peripetija. Filmska drama, u američkom izdanju, počinje tamo, gdje drama, u našem smislu, kreće rešenju. Pred samim rešeniem, dakako, konstantno se nalazi nova zapreka i drama polazi dalje putem nove peripetije do nove zapreke i tako kroz cijelu radnju. Ekspozicija umara i za to drame, koje trebaju dugačke ekspozicije nisu za američki film. Fabula je kratka, jasna i obična. Ona se akcijski komplicira novim mogućnostima, ali samo u peripetijama... Da se u tom ambijentu izgradio Charlie Chaplin, umjetnik — to nije čudo: on je rešio problem smešnoga, stilski i umjetnički, ali za masu, za čovjeka uopće; dakako sa cijelim sistemom i shvaćanjem, koji vlada u amerikanskim filmovima uopće.

Fe.

Bilješke

GOSTOVANJE EME DESTINOVE U ZAGREBAČKOM KAZALIŠTU.

Već najavljeno gostovanje slavne češke pjevačice Eme Destinove, koje je u decembru bilo odgodjeno, fiksirano je za sredinu januara 1925. i to ovim redom: u petak 16. Madame Butterfly, u ponedeljak 19. Tosca, u srijedu 21. Prodana nevjesta. Osim toga pjevat će umjetnica jedno veče arija i pjesama u hrv. konzervatoriju. — Comoedija će uoči ovoga za nas senzacionalnoga gostovanja donijeti nekoliko članaka i fotografija ove pjevačice, koja spada u prvi red slavenskih umjetnica uopće.

NOVA DRAMA JOSIPA KULUNDŽIĆA

Uprava Narodnog Kazališta u Zagrebu primila je na prikazivanje novu dramu Josipa Kulundžića koja nosi naslov „Škorpion usred Žeravice ili Ljudi od Gume", „igra lica, tipova i motiva; četiri slike" Glavnu ulogu ove igre imala bi, kako saznajemo, kreirati gdje Nina Vavra.

GOSTOVANJE GLUMAČKE ŠKOLE

Zagrebačka Glumačka Škola, koja je uspešno izvela Galovićevu „Mater" u režiji profesora Joze Ivakića, polazi pod njegovim vodstvom s tom predstavom na gostovanja u Varaždin i Karlovac. Uprava Gradskog Kazališta u Varaždinu već je utvrdila 27. decembar kao dan toga gostovanja, a književnik g. Hugo Sedlaček organizirao je karlovačko gostovanje za 18. januara 1925.. Kako saznajemo, gostovat će škola s tom predstavom u januaru i na Sušaku, a možda i još u kojem gradu oko Zagreba.

Od nedelje 3. januara 1925. god. počet će u Zagrebu izlaziti veliki novi ilustrovani tjednik

ILUSTRACIJA

uz saradnju naših najistaknutijih umjeinika i književnika, a pod uredništvom g. Ka Mesarića, književnika iz Zagreba.

Zagrebačka „Ilustracija" izlazit će redovno svake nedjelje na 12 strana velikog formata, na vrlo finom papiru, izradjena u najsavršenijoj grafičkoj tehnici u bakrotisku i ofsetu. Uz svaki broj dobivat će čitaoci jednu sliku na polukartonu.

Zagrebačka „Ilustracija" stupila je u vezu sa svim agencijama u inozemsvu, angažirala je fotografske saradnike u svim našim krajevima, a stajat će u kontaktu s beogradskim „Ilustrovanim Listom" i bit će u mogućnosti, uz obilno zanimljivo štivo, uvijek da donosi i najaktuelnije slike iz hrvatskih krajeva i cijeie naše države.

Pojedini broj „Ilustracije" prodavat će se po 5 (pet) dinara i moći će se dobiti u svim knjižarama, trafikama i kod svih prodavaoca novina.

Tromjesečna pretplata (za 13 brojeva) 60·— dinara, polugodišnja pretplata (za 26 brojeva) 120·— dinara.

Pretplata, rukopisi i slike šalju se Upravi

„ILUSTRACIJE"

Zagreb, Starčevićev trg 16, I. kat.

Božena Kraljeva u Begovićevoj drami „Božji Čovjek".

Божена Краљева у Беговићевој драми „Божји Човјек".

Atelier „Tonka", Zagreb.

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација" Београд Загреб. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица. 22. „Макарије" А. Д. Земун. — Odgovorni urednik Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija" Beograd-Zagreb. Godišnja pretplata 180 dinara; polugodišnja 90 dinara; tromesečna 45 dinara. Pretplata se šalje u Beograd, Kosmajska ulica 22. „Makarije" A. D. Zemun.